

- рівня впровадження екологічно безпечних технологій і машин, що забезпечують лісовідновлення;
- розміру збитків, заподіяних лісовому фонду під час порушення вимог до ведення лісового господарства і користування лісовими ресурсами;
- виявлення випадків порушення лісового законодавства і стягнення відповідних сум штрафів, відшкодування економічних збитків тощо [6, ст. 62].

Тому до складу витрат на робочу силу, крім зазначених вище, регіональною галузевою угодою рекомендується запроваджувати, виходячи з фінансових можливостей підприємства, такі гарантії та компенсації:

- виплату винагороди за вислугу років категоріям працівників, яким вона не передбачена чинним законодавством;
- здепелення вартості харчування в їдальнях, профілакторіях, оздоровчих закладах, часткову компенсацію або допомогу у придбанні продуктів харчування;
- забезпечення працівників, зайнятих на заготівлі лісу, безкоштовним гарячим харчуванням безпосередньо на робочих місцях, здепелення харчування працюючих на інших видах робіт;
- надання додаткових пільг на житлово-побутове обслуговування, виділення за пільговими цінами палива, будівельних матеріалів для індивідуального будівництва;
- надання безпроцентних позик працівникам на будівництві індивідуальних житлових будівель;
- здепелення вартості утримання дітей в дитячих дошкільних та шкільних закладах;
- достроковий вихід на пенсію: чоловікам після досягнення 55 років, жінкам – 50 років;
- надання одноразової матеріальної допомоги при виході на пенсію та на оздоровлення у зв'язку з щорічною відпусткою;
- виділення коштів на здепелення лікування працівників, санаторно-курортне лікування працівників, пенсіонерів, інвалідів;
- надання одноразової допомоги молодим сім'ям, при народженні дитини, у всіх випадках травматизму тощо.

Таким чином, поняття вартість робочої сили є значно ширшим від поняття заробітної плати. Оскільки заробітна плата не забезпечує адекватного відтворення всіх затрат робочої сили, обов'язковість соціальних виплат є незамінним атрибутом перехідної економіки.

Динамічні зміни в техніці, технології деревообробки, високі вимоги до технології лісовідновлення зобов'язують ДЛГО "Львівліс" підтримувати тісні зв'язки із закладами освіти різних рівнів акредитації. Вже зараз в концепцію стратегії соціально-економічного розвитку ДЛГО "Львівліс" варто внести положення про створення навчально-наукового рекреаційного центру (ННРЦ "Карпатський ліс". Такий ННРЦ варто створити на основі Українського державного лісотехнічного університету, спеціалізованих коледжів та відповідних державних лісгосподарських об'єднань Карпатського регіону. В рамках такої системи можна було б гармонізувати взаємодію лісорозведення та лісопереробки і якісно вдосконалювати відтворення трудового потенціалу, послідовно зменшувати ризики людини на ринках праці.

З розвитком ринку праці пов'язаний ризик втратити місце праці, не знайти нову роботу, ризик бути зайнятим неефективно, ризик роботодавця при наймі робочої сили тощо [7, ст. 102-106]. Це створює напруженість на локальних ринках праці, збільшує ризик ДЛГО "Львівліс" втратити якісний кадровий потенціал. Зменшенню

нестабільності працівників на внутрішньому ринку праці сприятиме впровадження в об'єднанні механізму страхування ризиків працівників та роботодавців.

В ДЛГО "Львівліс" внаслідок сезонного характеру робіт, низького рівня заробітної плати, нерегулярної її виплати, важкості робіт становище працівників відрізняється підвищеним ступенем нестабільності на внутрішньому ринку праці. Так звану групу ризику формують зайняті на сезонних роботах та працівники з мінімальними тарифними ставками та окладами, які змушені звільнитися за власним бажанням.

Трансформація економіки країни, що відбувається нині, є багатоаспектною проблемою, яка торкається всіх сторін суспільно-економічних відносин. В діяльності підприємств, окремих галузевих об'єднань відбиваються основні суперечності, досягнення і недоліки, характерні для більшості суб'єктів економічних відносин. Саме тому аналіз відтворення трудового потенціалу на основі системного підходу в територіально-галузевому комплексі відображає всю суперечність та складність здійснюваних реформ, дає можливість сформулювати підходи до створення цілісного механізму регулювання відтворення трудового потенціалу.

Література

1. Про Основні напрями соціальної політики на 1997-2000 рік. Указ Президента України. // Урядовий кур'єр, 30 жовтня 1997 р.
2. Европейская хартия о местном самоуправлении. – Финансы. – 1993. – №1. – С.73-78.
3. Фурдичко О.І. Ефективність ресурсно-виробничого потенціалу лісгосподарського комплексу (теорія, методологія, практика). – Львів, Світ, 1995. – 287 с.
4. Витрати виробництва та обігу. (Статистичний збірник). – Львів, 1998. – 58 с.
5. Колот А.М. Мотивація, стимулювання і оцінка персоналу: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.
6. Паламарчук В., Мішенін Є. Організація та економічне стимулювання праці у лісовому комплексі України // Україна: аспекти праці. – 1998. – №3. – С.29-34.
7. Мортников В.В. Ризики на ринку праці та їх страхування //Фінанси України. – 1997. – №7. – С. 102-106.

УДК 332.1:338.49 (447)

Асист. Н.М. Кисіль – УкрДЛТУ

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА – ПРІОРИТЕТНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Наведено основні методологічні аспекти визначення пріоритетності соціально-культурних галузей та визнання їх важливою складовою економіки країни.

N. Kysil – USUFWT

The social and cultural sphere is the basic part of country economic

The method's aspects for determine the priority of social and cultural branches as an important part of the country's economics are indicated in our article.

Економіку як науку цікавить, перш за все, не людина, а її здатність до праці, до відтворення економічних умов життя. Тому набуває значення саме сукупність фізичних та духовних здібностей працівника, що об'єднуються в поняття "робоча сила". У "соціальній економіці" на перший план виходить людина, як особистість, оскільки, говорячи саме про це поняття у двоїстості "соціум-економіка", першість надається саме соціуму як визначальному компоненту цієї єдності.

У загальній концепції соціального ринкового господарства головним призначенням держави є створення якомога більшого добробуту для максимальної кількості громадян, тобто забезпечити всіх членів даного суспільства матеріальними благами і послугами, які потрібні їм для збереження себе і свого роду.

Як відомо, важливим моментом у житті кожного суспільства є дотримання пропорційності та адекватності в реалізації соціальної, технологічної та господарської політики країни. Виходячи з того, що рівень економічного розвитку та рівень життя є категоріями взаємопов'язаними, необхідно підвищувати в контексті розвитку показники здоров'я, освіти, культурного становлення особистості. При цьому потреби соціальної сфери стають вихідними при формуванні матеріальних, фінансових і трудових ресурсів економіки.

Американський економіст Р.Рейч писав: "політики, звичайно, не розуміють, що реальний потенціал нації становить навіть не володіння певними технологіями, а здатність громадян вирішувати більш комплексно завдання майбутнього, спираючись на здібності адекватного вирішення в минулому чи теперішньому" [1]. Наявність конкурентноздатних виробників певних видів продукції, забезпеченість природними ресурсами можна визначати пріоритетними чинниками добробуту нації. Але приклад Японії, яка, можна сказати, обділена останніми, демонструє дивовижні економічні успіхи за наявності головного надбання – так званого "соціального капіталу". Цей термін набуває поширення лише зараз, і характеризує кадрово-ціннісний капітал нації, тобто освітній і кваліфікаційний рівень людей країни, наявність творчих і підприємницьких талантів, культурний рівень нації в цілому [2] та дозволяє виділяти його як категорію стратегічного ресурсу країни.

Розглядаючи категорію "капітал" як виробничі ресурси тривалого користування, тобто будь-які створені блага, що використовуються у виробництві інших благ, виділяють фізичний (обладнання, споруди, запаси матеріалів) та людський капітал (навички, вміння, спеціальні знання, що необхідні у виробництві товарів і дають можливість людям активно діяти як в економічній, так і в соціальній сферах).

Вплив на формування "людського капіталу" здійснює розвиток галузей соціально-культурної сфери, який передбачає постійне оновлення бази знань, яка б відповідала технологічним змінам, зростанню рівня конкуренції.

Світовий банк на основі обстеження економічних показників 192 країн світу прийшов до висновку, що у країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна, 16 % росту обсягів виробництва обумовлено фізичним капіталом, 20 % – природним, 46 % – людським.

Якщо розглядати капітал як сукупність матеріальних благ, то можна стверджувати, що послуги галузей соціально-культурної сфери накопичуються аналогічно у вигляді здобутих знань, навиків, здоров'я та інших якостей людської особистості. Якщо ж розглядати ці якості як різновиди капіталу, то підвищену плату, яку вони одержують, можна вважати за форму прибутку.

Тому думку, що розвиток соціально-культурних галузей передбачає лише підвищення матеріальних витрат, які відрізняються від інших галузей економіки через переважання в них непродуктивної праці, хибне. Ці галузі, будучи сферою споживання матеріальних ресурсів, одночасно виступають джерелом нематеріальних благ, які проявляються у фізичних і духовних здібностях людей та впливають на ріст економічних показників народного господарства, прискорення темпів

розвитку науково-технічного прогресу, росту продуктивності праці, а отже, на стан економіки країни в цілому.

Існує думка, що соціально-культурна сфера – це відносно самостійна група економічно близьких галузей економіки, для якої характерною рисою є безпосереднє спрямування її праці на людину для збереження і розвитку людського потенціалу, принципів фахової і моральної поведінки, переважання розумової праці в досягненні кінцевого корисного результату [3]. З огляду на це, вважаю, що дану сферу слід розглядати як комплекс галузей економіки, продуктами праці яких є види діяльності у формі послуг, що безпосередньо направлені на людину, сприяють збереженню та розвитку людського капіталу через вдосконалення структури робочої сили та її освітнього і професійно-кваліфікаційного рівня, а також реалізацію функцій вдосконалення конкретної особистості, формування високих її моральних якостей, культурного рівня та громадської свідомості.

Слід пам'ятати про обернений взаємозв'язок, який впливає на встановлення оптимальних пропорцій між матеріальним виробництвом та соціально-культурною сферою (як складовою невиробничої): чим вища ефективність та продуктивність праці в матеріальному виробництві, тим більше матеріальних і трудових ресурсів стає можливим виділити у невиробничу сферу [4]. Тому при визначенні таких пропорцій незаперечною обставиною є підвищення ролі соціально-економічного розвитку суспільства, що диктується необхідністю задоволення потреб населення в підвищенні освітнього рівня, здоров'я, культури для розвитку самого матеріального виробництва.

Світовий досвід також доводить і те, що, стимулюючи ефективне використання наявної техніки і технології, ринок досить мляво поводить себе, коли є потреба у здійсненні великих інвестиційних проектів з тривалими строками окупності, невизначеністю щодо майбутніх прибутків та високим рівнем ризику. Йдеться, перш за все, про капіталовкладення у соціально-культурні галузі, адже інтелектуальна, духовна, творча, технічна еліта нації виховується поколіннями. Визначаючи її цінність не тільки з точки зору соціально-економічного прогресу, а у періоди економічних негараздів, під час війн, революцій, криз вона безжалісно винищувалася, і, разом з тим, такі країни, як США, ФРН виходили зі своїх криз ціною великих затрат саме на відродження інтелектуального потенціалу нації. Сьогодні переважну частку зайнятих в цих державах становить кваліфікована праця (відповідно 80 % і 70 %), тоді як в колишньому СРСР чисельність кваліфікованої робочої сили становила не більше ніж 15-17 % [2]. Це підтверджує думку, що тільки завдяки високому рівню освіченості, високому професіоналізму, можна досягти успіху в сучасних економічних перетвореннях.

Слід звернути увагу на позитивні зрушення, що сталися у соціально-культурній сфері за 2000 рік. За рахунок збільшення доходів до державного та місцевих бюджетів за 5 місяців 2000 року було профінансовано порівняно з попереднім роком на 66 % більше витрат – на освіту та на 34 % – на охорону здоров'я [5, ст. 4]. Питома вага витрат на освіту за 5 місяців 2000 року становила 16,1 % при запланованих 14,3 %, на охорону здоров'я – 10,8 %, що перевищує рівень відповідного періоду 1999 року [6]. В цьому році вперше в повному обсязі було профінансовано видання підручників для школи. Більше того, у зв'язку з визначенням комп'ютеризації шкільних закладів пріоритетом розвитку освіти, було виділено 6 млн.грн. на фінансування комп'ютерів для сільських шкіл. В проекті бюджету на

2001 рік на здійснення цієї мети передбачено витратити 50 млн.грн. Поступово вирішуються питання забезпечення можливості навчання дітей за місцем проживання для отримання дошкільної та середньої освіти, що склалася в сільській місцевості, особливо там, де відсутні школи. Це підтверджують і наукові праці сучасних економістів з питань розвитку соціально-культурних галузей. Прокопа В.І. [7], характеризуючи пропозиції лабораторії проблем сільської школи Міносвіти України щодо організації навчання дітей у малонаселених поселеннях, акцентує увагу на кількох варіантах вирішення цієї проблеми як на основі державної, так і комбінованої (поєднання державної і приватної) та приватної форм організації освіти. Передбачається також створення у малих поселеннях культурно-педагогічних центрів, в яких могли б навчатися і виховуватися дошкільнята та учні молодшого, а також середнього шкільного віку. При цьому вчителі мали б поєднувати педагогічну та культурно-освітню роботу. Кошти місцевих бюджетів та сільськогосподарських підприємств до останнього часу повністю забезпечували функціонування дошкільних установ на селі, тому з метою ефективного використання кадрів, приміщень, навчальних засобів пропонується навчання дітей у закладах типу "дитячий садок-школа". Схвальним явищем є те, що з'явилися нові типи закладів освіти: гімназії, ліцеї, колегіуми. Формується також мережа закладів охорони здоров'я недержавної форми власності. В Україні, за статистичними даними, налічується 3,5 тис. таких закладів і близько 30 тис. індивідуальних медичних підприємств. Діюча мережа закладів культури практично не змінилася. На початок 2000 року діяло понад 21 тис. масових і універсальних бібліотек, близько 18 тис. клубів, 101 театр, 40 заповідників, 1,5 тис. шкіл естетичного виховання.

Пріоритетність соціально-культурної сфери у розвитку економіки підтверджується тим, що саме на розвиток програм соціального розвитку спрямовані Програми Уряду України на наступні роки, адже через виконувани її галузями соціальні функції (підтримка трудових та соціальних здібностей кожної людини шляхом задоволення духовних потреб, покращання здоров'я, підвищення загальноосвітнього рівня), вона відіграє важливу роль у примноженні матеріальних форм багатства суспільства та прогресі економіки.

Література

1. Reien R. The Nork of Nations – New York, 1991. – P. 162-163.
2. Єременко В.Г. Основи соціальної економіки. Популярний курс. – К., 1997.
3. Данилишин Б.М., Куценко В.І. Культурно-освітня сфера як соціальна база підтримки ринкової трансформації в Україні (питання теорії і практики). – К., 1999.
4. Долинський М.И. Социально-экономические проблемы непроизводственной сферы. – К.: Наук. думка, 1989.
5. Реформи заради добробуту. Про хід виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України//Урядовий Кур'єр, №125 від 19 липня 2000.
6. Непроизводственная сфера СРСР. Под редакцией Солодкова М.В., – М.: Мысль, 1981.
7. Прокопа І.В. Соціальна інфраструктура села: формування нового механізму розвитку. – К., 1996.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСАДИ МИТНОГО БРОКЕРА – ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ

Детально описано заходи, необхідні для впровадження посади митного брокера на підприємстві, та методику розрахунку ефекту від здійснення цього заходу на базі ДЛГО "Львівліс".

Ye. Matveyev – USUFWT

Customs broker post installation as the Way of efficiency increase of the forest enterprises foreign-economic activity

In the articles measures necessary for customs broker post installation at the enterprise, and efficiency calculation technique of this measure on the State Forest Enterprise Union "Lvivlis" basis are considered.

Ситуація, в якій опинилось лісове господарство України, не подає багато надій. Відсутність в Україні платоспроможного попиту на його продукцію значно знизилася рівень цін. Відповідно, це не дає можливості підняти прибутковість галузі, отже, призводить до пошуку партнерів за кордоном.

Постійно зростаючі обсяги експорту лісопродукції з України вимагають підвищення якості управління цією діяльністю, неперервного пошуку шляхів підвищення ефективності експорту та зовнішньоекономічної діяльності загалом.

Одним із шляхів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності є зменшення витрат, пов'язаних з митним оформленням товарів. Проаналізуємо це на прикладі Державного лісгосподарського об'єднання "Львівліс" (ДЛГО "Львівліс"), включаючи всі держлісгоспи (ДЛГ), які входять до його складу.

Необхідні заходи

З метою зменшення витрат на оформлення ВМД пропонується ввести у ряді підприємств посаду "митного брокера".

Відповідно, у зв'язку з цим необхідно:

- спеціалісту, який повинен займати дану посаду, пройти навчання та здати екзамени для отримання "свідчення про допущення до декларування товарів та інших предметів";
- якщо даний спеціаліст повинен декларувати товари не лише даного держлісгоспу, а також і сусідніх, то:
 - отримати підприємству свідоцтво про визнання його декларантом (на термін до одного року в перший рік);
 - продовжити термін дії (перереєстрація) свідоцтва про визнання підприємства декларантом (щорічно).
- забезпечити оплату праці даного спеціаліста та відповідних нарахувань на заробітну плату;
- обладнати робоче місце митного брокера технічним забезпеченням: персональний комп'ютер (системний блок, монітор, принтер, модем) та виділена телефонна лінія;
- обладнати робоче місце митного брокера програмним забезпеченням: "PST-Брокер" – програма заповнення ВМД, нормативна база по регулюванню ЗГД та бази даних по ТН ЗГД, митних зборах, митних органах тощо.

* – науковий керівник проф. П.Ю. Бельський, д.е.н. – Інститут регіональних досліджень НАН України